

Lehota M. János

Szétkarcolt idő

Szoliva János:

Szétkarcolt szavak /verses napló/

„Gyűrötten a nadrág, a kabát,
őrzi az éjszakát.
Bőrdömbből kitüremkedések,
ahogy bennem él a másik –
S ami csak gondolat, titok:
indulással teli vonatok.”

„s ahogy csendet teremt az idő / maga körül.” – és réseibe omlik az emlékezés: „ahol már visszasimult a föld”. Egy örök kérdés újra és újra felriadó vágya: a létezésen kívüli létvizsgálat lehetetlensége. A személyes modern líra e lehetetlenségnek a lehetőségéből születhet paradox módon, ennek kibontásában, a próbálkozásban, hogy az idő és emlékezés hullámmá olvadhat egy énbén, harmóniát és értelmet lelve. Hogy megalkotható e nyitottság zártága, azáltal, hogy kiléphetünk e nyitottságból, rátekintve egy ettől független archimédeszi pontból, mégis annak hitében, hogy e kívülállás is része a létünknek. Az egységbe kovácsolható különbözőség, az azonoság a különbségben, az állandósult szintézis vágya: Én-teremtés az időben, az idő által.

Szoliva János kötetének, a *Szétkarcolt szavak* címet viselő verses naplónak számos olyan rétege lehetséges, melyek feltárása elvezethet minket térben és időben is a történetiség és hagyomány eltérő vidékeire. Napló formában megírt, kézírásával személyessé tett albuma a naplóírás áthallásait, az önvallomás tradícióját idézik, így kapcsolatot teremthet korábbi alkotókkal és korszakokkal. Hiszen Ágostontól Rousseau-n át Gogolig és napjainkig meghatározó e forma, e diskurzus. Ám itt ezúttal kerüljük e tradíció kontextusait és a műfaji átfedések értelmezését, holott hasznunkra válhat ez a történetiség. Inkább a személyesség hangját hordozó alapot és horizontot próbáljuk felderíteni a sorok – a szétkarcolt szavak – között olvasva.

Szétkarcolt emlékek

Szoliva János költészetében ez a kötet egy újabb határhelyzet megteremtése az emlékezni képesség működésbe hozására. Az elmúlt két évtized, mióta tollat ragadott e feladat és gond legyűrésére, mind az emlékezés és az ebből épülő testesülés grádicsainak tekinthetők: Szavakkal tapogatózol (1995), Hallgatásod hallgatásom (1997), Vaktérkép (2000), Szélidő (2002), Vásott utakon (2003), Idő-repeszek (2004), Más időkből ami látszik (2006) és e legutóbbi, a Szétkarcolt szavak. Mind-mind azt sugallja, hogy az ötvenévesen alkotni kezdő költő a jelent, a jövő még-nincstét a múlt már-nincsenének újra-létrehozásával teremtené meg, mégis annak még-nem-létező horizontja felől. Ez maga a lehetetlenség, a modern költő elhivatása. A nosztalgiát nélkülöző kíméletlen feladat, a szembenézés általi megszületés. Telve élményekkel, érzésekkel, melyeket Szolivánál hetven év halmozott fel, sokszor reflektálatlanul,

sokszor pedig másoktól, a kultúra mélyén felfedezhető elbeszélések hőseitől kölcsönzött azonosulások szemszögéből átélve és elrendezve. Ám a tollat ragadás gesztusa e reflektálatlanságokkal és kölcsönzött nézőpontokkal való kíméletlen szembenézés. Olyan gond, mely abból meríti dinamikáját, hogy e szembenézés alanya valamiképp mégis ott rejlett a korábbi tapasztalatok és élmények titkos rejtekén, a létezés kifelé fordulásán, megmutatkozásán és történelmiségén túl. Hogy mindez valami módon mégis saját, az enyém, a maga elrejttségében is. Valahol ott lenni minden élményben sajátos módon, a benyomások vad különbözősége ellenére, de azok-

tól elválaszthatatlanul: „Mintha lennék valahol / benézek félhomány-kapukon. / Képzelt falakra firkálok neveket.” Szoliva János kérdésfeltevése az ön-újramegtesztelés irányába mozdul, mely folyamat a múltból táplálkozik, és az emlékek és élmények apró, szerteomló köveiből kíván felépülni. Azokból a kövekből, melyek kisebb-nagyobb hullámokat vetve alámerültek, és láthatatlan módon mégis megkarcolták a létezés felszínét. És már csak a szavak anyagtalannak hitt ereje emelheti ki őket a félhomály felszíne alól. Ezért van szüksége Szoliva Jánosnak a szavak erejére és lakonikusságára. Az élmények tovatűnésével, a benyomások konkrétságának elpárolgásával fennmaradó érzet, a bensővé vált múlt a szavakból felépülő metaforák erejével tud előállni, megjeleníthető. A szavak kínálják az

újrarendezés egyetlen módját. Ám ehhez az újrendezéshez le kell válni azokról a perspektívákról, melyek valamilyen módon mindig külsődlegesen, kölcsönbe kapottan szervezték meg a tapasztalás lehetőségét. Amik alapot kínáltak mindahhoz, hogy az élet élményei bensővé váljanak, tapasztalattá érjenek. Ám amíg e tapasztalást lehetővé tevő perspektívák kívülről adódnak, addig minden élmény és emlék idegen marad, más emléke bennem. Szoliva e mástól, kívülről plántálódó, a benyomásait egységgé szervező nézőpontot kívánja ledobni magáról, kidobni magából, hogy fellelje a mögötte titkon rejtekező sajátot, melyben mindig is hitt. A kibújás kíméletlen harca ez, kitörni a ránk és belénk tekeredő narrációk fogságából, és rátalálni a szavak ereje által, a metaforák segítségével a dolgok bennünk rejlő új elrendezésére. És ebben rábukanni a személyes és bensőséges élmények változatlan alanyára. Így érthető meg Szoliva János rendkívül tömör nyelvezete. Minden szó, sor és vers egy-egy alakzat, mely a fikció magja és csírája, amiből kibomlik egy élet elbeszélése. Én-teremtés. Az idő horizontján. Ezért is fontos észrevennünk, hogy nem történelmi távlatok bomlanak ki verseiben. Kizárólag megélt és átélt élmények emlékképei, melyek a történelmi távlat magyarázó és értelmező elbeszélései módjaitól próbálnak szabadulni. Kivonni magából az ideológia, a történelmi kontextus jelen aspektusait. Ami természetesen lehetetlenség, mert akkor feltételezni kellene az idő megállását, zárt dologiságát, melyből ki lehet lépni, hogy leválasszuk magunkat, a sajátot minden tőle idegentől. Így ezek az emlékek újraelmékezések. Egy alapzat folyamatos keresése az emlékek újraelbeszélése által. Ebben az ars poétikában az idő nem előre folyik a múlt felől a jövő irányába, hanem cirkulálva halad a keresendő, a még-meg-nem-talált irányából a múlt újra- és újraépítése révén. A jövőből tekint önmagába. Hogy fellelje a

múltat és e jövőt is egyszerre, hogy azonosságot teremtsen élményeivel, amelyek immár egy valóban személyes és teljességgel saját alapzaton álljanak össze elbeszéléssé. Én-elbeszéléssé. Ennek az mondhat csak ellent, hogy amíg e még-nincs jövő felbukkanhat, addig ez az azonosság elképzelhetetlen. Addig vágy marad, mivel a felbukkanó jövő mindig újraértelmezésre készíti a múlt emlékeit, módosítva azokat. Ezért maradhat dinamikus és nyitott, ezért lehetetlen a kilépés belőle. Ezért költészet!

Szoliva János e kötete ilyen én-elbeszélések egybefüggő, mégis variálható sorozata. Apró létélmények, gesztusok és pillantások szövik meg a textúrát, az érintések és az érintések révén bensővé váló reakciók viszonyai teremtenek metaforákat. Fontos kiemelni, hogy nem egy világtól leváló, attól függetlenedni akaró, önmagát magába záró szubjektum reprezentálja önmagát a szavak által, hanem sokkal inkább egy világot megélt, létviszonyaiban keletkező alakzat bontakozik ki a versekben. Akinek a kérdés az legfontosabb. A rácsodálkozás a fellelhetetlen apróságok hirtelen feltűnésére. És egyben elmúlásukra. A szavak jelentéseinek változásaira. Az árnyalatok lassú átmeneteire. Egy örök mozgásra, mely mégis rejteget valami tovasiklóan maradandót, annak lehetőségét, de ami nem tárulkozik fel teljességében soha sem, mert akkor kiszakadna a világból. Eltávozna. És csak a semmi maradna utána. Szoliva János költészetében a világ nem érhet véget. Nem zárulhat le, csak a személyesség egyedisége hagyhatja abba magát, megőrizve önmaga bensőségeségének külső vonásait a világban. A szavak által, hogy új értelmezésre bírja e közös világot: „Ha abbahagyom magam / ha könyvekbe zsugorodik múltam / szétkarcolt szavak / őrzik majd titkaim.”

(Canissa Kiadó, 2007)

Aranyi Sándor: Dombvidék